

חזקה אין אדם פורע תוך זמנו

הגדרה לווה שטען שפרע את החוב קודם שהגיע זמנו – אינו נאמן, וחייב (הסוגיא בבבא בתרא ה.).

החולקים על דין זה הם אביי ורבא, שסוברים עביד איניש דפרע בגו זימניה (בבא בתרא ה.). והסובר את דין זה הוא ריש לקיש, והלכה כמותו (בבא בתרא ה.; רמב"ם מלווה ולווה יד-א). אמנם אבן האזל (מלווה ולווה יד-א ד"ה לכן) חידש בדעת הרמב"ם שהלכה כריש לקיש רק לעניין שבועה לגבות מן היתומים, אך אם הלווה טוען פרעתי - הלכה כאביי ורבא שנאמן.

מקור וטעם חזקה זו היא חזקת אומדנא, דהיינו סברא שרוב העולם מתנהג על פיה. לפרטי דיני חזקה זו ע"ע חזקת אומדנא (ובאבן האזל שכנים ב-ג ד"ה ונראה) חידש שיש בזה שני דינים: [א] סברא שלא שכח שיפרע תוך זמנו (ואינה חזקה, אלא שחוב זה לא עומד לפירעון) - וסברא זו מועילה רק לחייב את הלווה לפרוע (ולזה אין צריך חזקת אומדנא). [ב] חזקת אומדנא - מועילה אפילו לפטור מחיוב שבועה לנפרע מיתומים).

מקורה בפשטות מסברא, כשאר חזקות אומדנא (שערי יושר ג-ג סוף ד"ה ובתוס' פ"ק), אך הגר"א וסרמן חידש שכל האומדנות שבגמרא נאמרו בסיני (דברי סופרים ו-ג. ובאותה שם הסתפק בדעת רש"י ורשב"א, ונשאר בצ"ע בדעתם).

בטעם שחזקה זו מוציאה ממון - האריכו המפרשים (ובכל חזקות אומדנא נחלקו האם מוציאות ממון¹), וחמש שיטות נאמרו בזה:

א) הרבה ביארו בפשטות שהחזקה מוציאה ממון (שיטה מקובצת בבא בתרא ה.; שערי יושר שם, שר"ת תורת חסד א"ח א-א, מהר"ק עב, שר"ת חתם סופר ח"ה ח"מ סז, קונטרס החזקות סוף סי' א אות ב). וכדעות שחזקת אומדנא יכולה להוציא ממון² (והקונטרסי שיעורים (בבא בתרא ז-א ד"ה ונראה) חידש טעם שמוציאה ממון ואינה כשאר רוב, שבכל רוב יש מיעוט אנשים שהולכים נגד הרוב, כגון שהרוב קונים שוורים לשחיטה ומיעוט האנשים רגילים לקנות לשחיטה. אך בפרע תוך זמנו אין אפילו מיעוט אנשים שרגילים לפרוע תוך זמנם, אלא שכל אדם רגיל שלא לפרוע תוך זמנו, ורק אם נזדמנו לו מעות תוך זמנו יפרע אז. דהיינו, אינו מיעוט בני אדם אלא מיעוט מקרים).

ב) הגר"א וסרמן כתב שהחזקה עצמה באמת לא מוציאה ממון, אלא רק מחלישה את טענתו של הלווה, ונחשב כהחזק כפרן וממילא חייב (קובץ שיעורים בבא בתרא ל), שאמנם אין ודאות שלא פרע, אך אין ספק (האם פרע) מוציא מידי ודאי (שהיה חייב) (שיעורי ר' אלחנן בבא בתרא ד ד"ה והשתא).

ג) הרע"ק א (שר"ת מהדורא קמא קצז בסופו) כתב שהחזקה לבד לא מוציאה ממון, אלא היא מצטרפת לחזקת חיוב (שידוע שהיה חייב לו), ושתייהן יחד מוציאות ממון.

ד) דעת הסמ"ע (ע-ב) שחזקה זו מוציאה ממון רק בתוספת ברי, שהמלווה טוען שברי לו שהלווה לא פרע. אך הקצוה"ח (ע-א) חולק על זה וסובר שמועילה גם בטענת שמא. והתומים (הובא בנתי"מ ע-א) כתב שבטענת שמא לא יוציא ממון, אך אם גם הלווה טוען שמא - כן יוציא.

ה) אבן האזל (מלווה ולווה יד-א ד"ה לכן) חידש בדעת הרמב"ם שלהלכה דין זה נאמר רק לעניין שבועה לגבות מן היתומים, אך לווה שטוען פרעתי תוך זמני נאמן להלכה, משום שאין הולכין בממון אחר הרוב. ומפורש שסובר בדעת הרמב"ם שחזקה זו היא רובא דליתא קמן ולא מוציאה ממון.

¹ ע"ע חזקת אומדנא בסעיף "מקור וטעם" ד"ה מוחזק.

² הבאנו את המחלוקת בזה בערך חזקת אומדנא בסעיף "מקור וטעם" ד"ה מוחזק.